

ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΤΟΣ Α', ΑΡΙΘΜΟΣ 11-12	ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ } Κ. Δ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ	ΓΡΑΦΕΙΑ:	ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ. 2
ΑΘΗΝΑΙ 16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1935	ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: } Μ. ΠΑΠΑΜΑΥΡΟΥ	ΟΔΟΣ ΘΩΩΝΟΣ 6 - ΑΡ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ 22.018	

Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΕΔ. CLAPAREDE
ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Σ' όλες τις πολιτισμένες χώρες άμετρητες είναι οι ψυχολογικές και βιολογικές προλήψεις που βασιλεύουν άκόμη και σήμερα στα σχολεία και τα δημόσια και τα ιδιωτικά. Οι λιγοστές εξαιρέσεις — εύχάριστο βέβαια προμήνυμα για την επικράτηση της αλήθειας — δεν μπορεί να προλάβουν τη μεγάλη ζημία, που παθαίνει η πνευματική εξέλιξη και η ψυχική υγεία των παιδιών μας. Και πρέπει ο «Σύνδεσμος για την ψυχική υγεία του παιδιού» ν' αγωνισθεί μ' όλη τη δύναμη και μ' όλα τα μέσα για να ξεριζώσει από την Παιδεία τις μεσαιωνικές αυτές προλήψεις και να γκρεμίσει τα είδωλα. Στη σταυροφορία αυτή όλοι όσοι αγαπούν αληθινά το παιδί, πρέπει να πάρουν μέρος. Θά το απολυτρώσουν από τη δουλεία και θά καμαρώσουν το πλούσιο λουλούδιμα της προσωπικότητάς του. Άς μου επιτραπεί να υποδείξω σύντομα μερικά, τα πιο σπουδαία, μέτρα.

Η ΑΓΩΓΗ Ν' ΑΠΟΒΗ ΣΚΟΠΙΜΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

1. Το σχολείο, για να εκπληρώσει την αποστολή του και να πάψει να είναι βλαβερό στην ψυχική υγεία του παιδιού, πρέπει να εμπνέεται από τη λειτουργική αντίληψη για την αγωγή. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή και τα προγράμματα, και οι μέθοδοι και τα διάφορα παιδονομικά μέσα και ο δάσκαλος υπάρχουν για το παιδί, και όχι το παιδί γι' αυτά, όπως γίνεται στο καθιερωμένο από την παλιά παιδαγωγική σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα. Γιατί η πνευματική εξέλιξη του παιδιού προχωρεί από εσωτερική ώθηση και όχι, όπως φαίνεται πως παραδέχεται το «παλιό σχολείο» από εξωτερική πίεση. Ωστε η αγωγή πρέπει να γίνει σκόπιμη λειτουργία για το ίδιο το παιδί, για την ικανοποίηση των δικών του αναγκών. Η παιδαγωγική λοιπόν πρέπει να ξεκινάει από το παιδί, και το παιδί να είναι το κέντρο μέσα στο σχολείο. Και τότε δε θά υποτάσσεται το παιδί στα προγράμματα, ούτε θά είναι το αντικείμενο, όπου επάνω θά εφαρμόζουμε, όπως ο Προκρούστης, τις διδαχτικές μεθόδους — όπως γίνεται ακόμη και σήμερα. Αντίθετα και τα προγράμματα και οι μέθοδοι και η διδαχτική ύλη πρέπει να υποταχθούν στο παιδί, να είναι εξυπηρετικά των αναγκών του για να προχωρήσει κανονικά η πνευματική εξέλιξη του. Ωστε το κύριο έργο της αγωγής είναι να προσαρμόσει τις ψυχικές ικανότητες του παιδιού — τα ψυχικά του όργανα, τη μνήμη, τη φαντασία, την προσοχή κ.τ.λ. — σε ώριμμένες κάθε φορά ενέργειες που επιθυμεί, επειδή το σπρώχνουν εσωτερικά ελατήρια, εσωτερικές επιθυμίες, το ίδιο το παιδί να κάνει. Μ' άλλα λόγια το κύριο έργο της αγωγής είναι να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες, να βάζει σε κίνηση τα εσωτερικά ελατήρια του παιδιού και να μάθει το παιδί να χρησιμοποιήσει τις ψυχικές του ικανότητες για να ικανοποιήσει τις εσωτερικές του ανάγκες. Με την αντίστροφη αυτή, με τη μετάθεση του παιδιού στο κέντρο του σχολείου ή πνευματική εξέλιξη του παιδιού, ούτε σταμάτημα θά πάθει ούτε παραστράτημα, και το παιδί ψυχικά γερό και εύτυχισμένο θά καλλιεργήσει τον εσωτερικό του πλούτο και θά φτάσει ανεμπόδιο στο άνωτατο σημείο της ανάπτυξης του.

Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΟΧΙ Ο ΦΟΒΟΣ ΤΗΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ ΟΥΤΕ ΟΙ ΑΜΟΙΒΕΣ

2. Το παιδί λοιπόν δεν πρέπει ούτε να διαβάζει, ούτε να κάνει τις σχολικές εργασίες, ούτε να συμπεριφέρεται μ' αυτόν τον τρόπο, επειδή του το επιβάλλουν οι άλλοι, οι γονείς ή ο δάσκαλος, με το πρόσχημα «πως δεν ξέρει το σύμφερό του», ενώ πολλές φορές κάτω από το πρόσχημα αυτό κρύβεται ο πιο βάρβαρος εγωϊσμός. Τα ελατήρια που πρέπει να χρησιμοποιεί η αγωγή δεν επιτρέπεται να είναι ούτε ο φόβος της τιμωρίας, ούτε οι αμοιβές — πόση αλήθεια, κατάχρηση κάνει το σημερινό γέριμο εκπαιδευτικό σύστημα. Το μόνο σωστό ελατήριο στα χέρια της αγωγής είναι τα βιολογικά ένδιφνοντα, οι εσωτερικές ανάγκες, οι εσωτερικές επιθυμίες του ίδιου του παιδιού για ό,τι του δίνουμε να αφομοιώσει ή να κάνει. Όχι λοιπόν η εξωτερική επιβολή, ή εξωτερική, βάρβαρη πολλές φορές πειθαρχία, παρά η εσωτερική πειθαρχία. «Ό,τι κι' αν κάνει το παιδί, και ο τρόπος της συμπεριφοράς του, όπου θέλουμε να το καθοδηγήσουμε, όλα αυτά πρέπει να γίνονται, όχι γιατί το θέλουμε εμείς, παρά γιατί το επιθυμεί το ίδιο το παιδί. Η εξωτερική επιβολή

σκοτώνει τις περισσότερες φορές την όρεξη της εργασίας, σταματάει ή παραστράτίζει την εξέλιξη του παιδιού, με βαρύτερες και καμιά φορά πολύ επικίντνες συνέπειες για την ψυχική υγεία του παιδιού. Ένώ με άφετηρία τα βιολογικά του ένδιφνοντα, με την εσωτερική δηλαδή πειθαρχία το παιδί πλέει στο πέλαγο της δημιουργικής χαράς, και δημιουργεί σάν αληθινός εμπνευσμένος καλλιτέχνης την προσωπικότητά του.

ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

3. Και το σχολείο και η οικογένεια δε σέβονται την παιδική ηλικία. Σάν να την θεωρούν περιττή και άχρηστη και φροντίζουν με κάθε τρόπο να τη συντομεύσουν Παραφορτώνουν το παιδί, βιάζονται να μεγαλώσει μια ώρα γρηγορότερα και καμαρώνουν πολλοί γονείς άμα το παιδάκι τους έγινε γρήγορα σοφός. Μα λησμονούν όλοι τους, πως δεν μάζ επιτρέπεται άτιμώρητα να παραβιάζουμε τη φύση. Η πνευματική εξέλιξη του παιδιού περνάει από ώριμμένα προκαθορισμένα στάδια, άπαραίτητα το ένα για το άλλο. Άμα δεν αφήσουμε, άμα δε δώσουμε έλον τον καιρό που χρειάζεται για να φανερωθεί και να ώριμάσει το κάθε στάδιο, είναι σάν να κόβουμε τα φτερά της παιδικής ψυχής. Και η πληγή αυτή θά φέρει μαζί της σταμάτημα ή άνωμαλία στο ακόλουθο στάδιο της εξέλιξης, και θά κλονήσει, καμιά φορά μάλιστα συθέμελα, την ψυχική υγεία του παιδιού. Άς μη μοιάσουμε τον άνθρωπο εκείνο που κόβει την ουρά του νεογνού βτραχού, όταν βρίσκεται στο στάδιο του ψαριού, με το επιχείρημα, πως του είναι άχρηστη η ουρά, αφού ο ώριμος βτραχος δεν την έχει. Γιατί άμα του την κόψουμε θά σταματήσει η εξέλιξη και το μικρό βτραχάκι δεν θά γίνει ποτέ τέλειος ώριμος βτραχος.

Η παιδική ηλικία είναι πολυτιμότερη. Και το φαλλίδισμά της είναι επικίντνο. Εύτυχισμένο το παιδί που θά ζήσει έντατικά την παιδική του ηλικία. Μόνον έτσι θά φτάσει στο άνωτατο σημείο της ανάπτυξης του με άτασάλνετο το σώμα και γερή την ψυχή του.

ΟΧΙ ΝΕΚΡΕΣ ΚΑΙ ΑΧΡΗΣΤΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

4. Μια από τις πιο επικίντνες προλήψεις, που με φανατισμό λατρεύει το σημερινό σχολείο, είναι ο άνυπόφορος ίντελεκτουαλισμός τους. Με όλα κιάν λέει για τη μόρφωση του χαρακτήρα και την αγωγή της θέλησης, στην ουσία δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να μπουκώνει το μυαλό και να παραμυθίζει το κεφάλι του παιδιού με πλήθος γνώσεις, που η τις άπολησμονάει το παιδί — κι' αυτό θά είναι εύχάριστο γιατί θά ειπεί πως ο οργανισμός του λειτουργεί καλά και άποδιώχνει ότι είναι νεκρό και άχρηστο μέσα του — ή του μένουν κερφομένες στη μνήμη σάν κερφοβελόνες, επειδή δεν έχουν καμιά σχέση με τη δική του τη ζωή, αφού δεν ικανοποιούν δικές του ανάγκες. Έτσι όμως πληγώνουμε το μυαλό του παιδιού και το μακραίνουμε αντί να το βοηθήσουμε ν' αναπτύξει πλούσια τη δική του προσωπικότητα.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑ ΚΑΜΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ Ν' ΑΓΑΠΗΣΕΙ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

5. Με τα βάρβαρα μέτρα μας, με την εξωτερική επιβολή το φόβο της τιμωρίας ή τις αμοιβές, αναγκάζουμε το παιδί να συχαθεί τη σχολική εργασία. Τα δυσάρεστα τούτα συναισθήματα ριζώνουν πολλές φορές τόσο βαθιά, όπως μάζ το έχει άποδείξει η ψυχανάλυση, και το έχουμε διαπιστώσει με την πείρα μας, ώστε το παιδί αντί ν' αγαπήσει την εργασία, μαθαίνει στο σχολείο να την άηδιάζει. Πόσο βλαβερές συνέπειες έχει για την ψυχική υγεία του παιδιού, το μεγάλο τούτο ελλάττωμα του σημερινού σχολείου, δεν είναι ανάγκη να το τονίσω. Αναφέρω μόνο το μεγάλο κίντνο, που διατρέχει η ήθική μόρφωση του παιδιού. Γιατί το παιδί για να άμυνθεί, για ν' άποφύγει τη δουλειά-άγγρα, όπου το καταδικάζουν, καταφεύγει σε χίλια διό τεχνάσματα και πονηρίες, που παραμορφώνουν όλότελα την ήθική του εξέλιξη. Γι' αυτό πρέπει όλοι ν' αγωνισθούμε να γκρεμίσουμε το άκροαματικό σχολείο όπου βασιλεύει η παθητική δεσχητικότητα του παιδιού — ή χειρότερη πρόληψη του σημερινού σχολείου — και στη θέση του να ύψώσουμε το ένεργητικό — ή καλύτερα το δημιουργικό, σχολείο. Στο νέο τούτο σχολείο πρέπει να κυριαρχήσει η σωστή αντίληψη, πως η

χαρακτηριστική ιδιότητα του παιδιού, είναι η ένεργητικότητα, και έπομένως το χρέος μας είναι να κινητοποιήσουμε την ένεργητικότητα του παιδιού. Το σχολείο λοιπόν να γίνει ο χαρούμενος τόπος, όπου το παιδί θά αναπτύξει τον πλούσιο εσωτερικό του δυναμισμό, και θά εργάζεται με ένθουσιασμό και λαχτάρα, γιατί η κάθε του ενέργεια, προσαρμοσμένη στις εσωτερικές του επιθυμίες, θά ικανοποιεί τις δικές του ανάγκες. Και μόνον έτσι θά μάθει το παιδί ν' αγαπήσει την εργασία, άκόμη και εκείνη που θά είναι άναγκασμένος, άμα μεγαλώσει, να κάνει, που δε θά του ικανοποιεί τότε άμεσα τον εσωτερικό έαυτό του, μα θά του δίνει τα ύλικά μέσα για να ικανοποιεί — έμμεσα — τις εσωτερικές του ανάγκες.

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

6. Στο νέο σχολείο η θέση του δασκάλου είναι ριζικά διαφορετική. Δεν μπορεί να είναι ο παντοδύναμος, άπόλυτος κυρίαρχος, που λάθει, όπως θέλει τη ψυχή του παιδιού για να της δώσει την μορφή που του άρέσει και παραφορτώνει το μυαλό του παιδιού με γνώσεις.

Η άπολυταρχία του δεν έχει πιά πέραση, ούτε μπορεί να βασιλεύει η θέλησή του. Στο νέο σχολείο το παιδί δεν είναι έτεροκίνητο, ούτε τυφλό όργανο στα χέρια του δασκάλου. Αντίθετα το παιδί είναι ο κυρίαρχος. Και ο δάσκαλος ύπάρχει για να το εξυπηρετήσει. Το έργο του είναι να κινητοποιεί τα εσωτερικά ελατήρια του παιδιού, να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για να ζυπνήσουν οι πνευματικές και ψυχικές ανάγκες του παιδιού. Όχι λοιπόν σοφός διδάσκαλος, από την έδρα του, παντογνώστης, παρά συνεργάτης και βοηθός καθοδηγητής του παιδιού. Και αντί να περιορίζεται, όπως γίνεται σήμερα, να μεταδίδει τις γνώσεις που κατέχει στα παιδιά, το χρέος του είναι να τα βοηθήσει να τις άποκτήσουν μόνα τους με τη βοήθεια και την καθοδήγησή του βέβαια, μα με τη δική τους εργασία και με προσωπικές έρευνες. Η βασική του άρετη δε μπορεί να είναι πιά η πολυμαθεια. Το νέο σχολείο ζητάει από το δάσκαλο βαθύτατη άγάπη για το παιδί και ένθουσιασμό φλογερό για το έργο του.

Η ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

7. Φυσική συνέπεια από τη νέα αυτή αντίληψη για τη θέση του δασκάλου μέσα στο νέο σχολείο, είναι πως πρέπει να μεταρρυθμισθεί ριζικά και το καθιερωμένο σύστημα του κατάρτισμού του διδαχτικού προσωπικού των σχολείων. Βάση για τη μόρφωση του δασκάλου θά είναι η ψυχολογία και προπάντων η ψυχολογία του παιδιού. Η πολυμαθεια και η ξένη σοφία παραγεμισμένη με ώριμνες διδαχτικές ρεταότες όχι μόνο δεν επαρκούν πια στο νέο δάσκαλο, παρά ίσως του είναι και βλαβερές. Γιατί του σκοτώνουν την πρωτεβουλία και του μακραίνουν τον ένθουσιασμό. Ο νέος δάσκαλος για ν' ανταποκριθεί στο δύσκολο έργο του πρέπει να γνωρίσει καλά το παιδί. Πρέπει να έχει βαθεία μελετήσει την ψυχική εξέλιξη του παιδιού, τα εσωτερικά κίνητρα και τις βιολογικές ανάγκες σ' όλα τα στάδια της παιδικής ηλικίας. Έτσι θά μάθει να σέβεται και να βοηθεί το παιδί στον άγωνα που κάνει για να δημιουργήσει τον έαυτό του, και θά παραστέκεται δίπλα του πρόθυμος συνεργάτης και συμπνευτικός καθοδηγητής του.

Και άμα ο δάσκαλος μορφωθεί σύμφωνα με την άπαιτηση της νέας Παιδαγωγικής, θά γίνει και ο ίδιος εύτυχέστερος και θ' αγαπήσει μ' ένθουσιασμό το έργο του. Θά χάσει, βέβαια, τη φαινομενική παντοδυναμία της τυραννικής άπολυταρχίας του — πηγή πραγματικής δυστυχίας και για τον ίδιο τον έαυτό του — θά κερδίσει όμως την έμπιστοσύνη και θά στήσει το θρόνο του στην καρδιά των παιδιών. Θά πάψει πιά ο άκήρυχτος πόλεμος δασκάλου και παιδιών του παλιού σχολείου, γιατί δε θά είναι πιά ο δάσκαλος ο τύραννος, ο καταλυτής της έλευθερίας των παιδιών. Στο νέο σχολείο το παιδί θά βλέπει στο πρόσωπο του δασκάλου το μεγάλο φίλο, το συμπνευτικό άνθρωπο, τον αληθινό καθοδηγητή και μορφωτή, το δημιουργό της εύτυχίας και της χαράς του. Και το καλύτερο φάρμακο για την ψυχική υγεία των παιδιών, είναι η χαρά της δράσης και η εύτυχία της άγάπης.

K. ΜΗΤΡΟΥ

